

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ**

ХІХ — початку ХХ ст.

ВИПУСК ХХ

КИЇВ 2012

Проблеми історії України XIX — початку XX ст.: збірник. — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — Вип. XX. — 378 с.

Пропоноване видання є двадцятим випуском наукових студій відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Видання продовжує традицію публікації результатів науково-дослідницької діяльності співробітників, аспірантів та здобувачів відділу, працівників провідних вітчизняних наукових установ та викладачів вищих навчальних закладів України.

У збірнику висвітлено широке коло політичних, соціально-економічних, релігійно-знавчих та біографічних питань з історії українських земель XIX — початку XX ст. Також представлені розвідки з методології, історіографії, джерелознавства та студії на воєнну тематику.

Наукові доробки, що увійшли до випуску, можуть бути корисними не лише ученим-історикам, викладачам та студентам вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, а й усім небайдужим до минулого України.

Редакційна колегія: *О.П. Ресит*, д.і.н., професор, член-кореспондент НАН України (голова редколегії), Інститут історії України НАН України, *В.В. Шевченко*, к.і.н., старший науковий співробітник (секретар редколегії), Інститут історії України НАН України

Члени редколегії: *В.Й. Борисенко*, д.і.н., професор, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, *О.І. Гуржій*, д.і.н., професор, головний науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *О.В. Добржанський*, д.і.н., професор, Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, *Г.Д. Казьмирчук*, д.і.н., професор, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, *В.П. Коцул*, д.і.н., професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет, *О.М. Лебеденко*, д.і.н., професор, Ізмаїльський державний педагогічний інститут, *О.А. Удод*, д.і.н., професор, Інститут історії України НАН України, *Л.Ф. Циганенко*, д.і.н., професор, Ізмаїльський державний педагогічний інститут, *В.С. Шандра*, д.і.н., професор, старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *Н.А. Шип*, д.і.н., професор, Українська академія зовнішньої торгівлі, *О.О. Крижановська*, к.і.н., старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *Г.В. Степаненко*, к.і.н., вчений секретар відділу, Інститут історії України НАН України

Рецензенти: д.і.н., професор *А.П. Коцул*; д.і.н., професор *В.М. Орлик*; д.і.н., професор *Г.Ф. Турченко*

Згідно постанови президії ВАК України від 26.05.2010 р. № 1-05/4 видання внесено до переліку фахових видань з історичних наук (Бюлетень ВАК України, № 6, 2010)

Літературний редактор: *С.Г. Архипенко*

Набір підготували: *О.В. Фастовець, І.В. Мазуревич*

Оригінал-макет підготувала: *Л.А. Зубець*

Видається за рішенням Вченої ради Інституту історії України НАН України

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 6739 від 04.12.2002 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України

Електронна адреса: E-mail — pravhram@rambler.ru

Problems of the History of Ukraine of XIX — Beginning XX cc.: collection. — Kyiv: Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. — XX Edition. — 378 p.

The offered edition is the twentieth issue of scientific studios of department of the history of Ukraine XIX — to beginning of XX item to the Institute of the history of Ukraine NAS Ukraine. Edition continues tradition of publication of the results of scientifically research activity of employees, graduate students and bread-winners of department, workers of researches the leading domestic scientific establishments and teachers of higher educational establishments of Ukraine.

The collection covers a wide range of political, socio-economic, religion and background on the history of the Ukrainian lands of the nineteenth early twentieth century. There are articles devoted to the methodology, historiography, sources and military studies.

Scientific revisions which entered in an issue can profit to not only the scientists-historians, teachers and students of higher educational establishments of humanitarian type but also all unindifferent to the pas of Ukraine.

Editorial Board: ***O.P. Reent***, Doctor of History, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine (Head of editorial board), Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, ***V.V. Shevchenko***, Candidate of History (Secretary of editorial board), Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine

Editorial Board Members: ***V.Y. Borysenko***, Doctor of History, Professor, M.P. Drahomanov National Pedagogical University, ***O.I. Hurzhiy***, Doctor of History, Professor, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, ***O.V. Dobrzhans'kyi***, Doctor of History, Professor, Yuriy Fed'kovych Chernivtsi State University, ***H.D. Kaz'myrchuk***, Doctor of History, Professor, Taras Shevchenko Kyiv National University, ***V.P. Kotsur***, Doctor of History, Professor, Corresponding Member of the Academy of Pedagogy of Ukraine, Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi State Pedagogical University, ***O.M. Lebedenko***, Doctor of History, Professor, Izmail State Pedagogical Institute, ***O.A. Udod***, Doctor of History, Professor, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, ***L.F. Tsyganenko***, Doctor of History, Professor, Izmail State Pedagogical Institute, ***V.S. Shandra***, Doctor of History, Professor, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, ***N.A. Shyp***, Doctor of History, Professor, Ukrainian Academy of Foreign Trade, ***O.O. Kryzhanovs'ka***, Candidate of History, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, ***H.V. Stepanenko***, Candidate of History, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine

Reviewers: Doctor of History, Professor ***A.P. Kotsur***; Doctor of History, Professor ***V.M. Orlyk***; Doctor of History, Professor ***H.F. Turchenko***

According to decision of presidium of the Higher Certification Committee of Ukraine from 26.05.2010 p. № 1-05/4 the edition in included to the list of professional publications in history (report of the Higher Certification Committee of Ukraine, № 6, 2010)

Literary Editor: ***S.H. Arkhypo***

Composed matter by: ***O.V. Fastovets, I.V. Mazurevych***

Layout by: ***L.A. Zubets***

Published according to decision of Academic Council of Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine

Certificate of state registration of printed medium KB № 6739 from 04.12.2002, issued by State Committee of Information Policy, Television and Broadcasting of Ukraine

E-mail: pravhram@rambler.ru

З М І С Т

Передмова	4
-----------------	---

Розділ І. ПИТАННЯ НАЦІЄТВОРЕННЯ

Реєнт О.П. (м. Київ).

Український національний рух у Російській імперії та політика державної влади з «українського питання» в модерну добу.....	6
--	---

Шандра В.С. (м. Київ).

Есе про чинники тривалого українського націєтворення.....	38
---	----

Розділ ІІ. ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

Лисенко О.В. (м. Київ).

Взаємозв'язок між результатами Великих реформ 1860–90-х рр. і Першої світової війни та їх наслідки для України	52
--	----

Милько В.І. (м. Київ).

Обговорення в ІІІ Державній думі Російської імперії столипінської аграрної реформи: позиція депутатів від українських губерній і міст	68
---	----

Розділ ІІІ. СТОРІНКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ

Вільшанська О.Л. (м. Київ).

Вдалий шлюб в уявленнях городян у другій половині ХІХ — на початку ХХ ст. (на основі джерел особового походження та художньої літератури).....	77
--	----

Донік О.М. (м. Київ).

Етнічна диференціація і процеси соціально-культурної адаптації підприємців України в пореформену добу	96
---	----

Жилєнкова І.М. (м. Київ).

Особливості економічного розвитку українських земель Російської імперії в пореформену добу	112
--	-----

Кривопішин О.М. (м. Переяслав-Хмельницький).

Розвиток залізничного транспорту і підготовка кадрів середньої ланки в другій половині ХІХ ст.	142
---	-----

Машкін О.М. (м. Київ).

Правовий статус іноземних землевласників та колоністів українських губерній Російської імперії (кінець ХVІІІ — перша половина ХІХ ст.).....	153
---	-----

Молчанов В.Б. (м. Київ).

Вплив воєнних реформ Д.О. Мілютіна на життєзабезпечення російських військових в українських губерніях в другій половині ХІХ ст.....	171
---	-----

Томазов В.В. (м. Київ).

Соціальний статус Федора Павловича Родоканакі та його родини
в Російській імперії 201

Розділ IV. СТУДІЇ З ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ

Білецький П.М. (м. Кам'янець-Подільський).

Антинімецька кампанія в Подільській губернії (1914–1917 рр.) 210

Загребельна Н.І., Маковей Є.О. (м. Київ).

Благодійна діяльність та меценатство представників українських торгово-
промислових кіл та інтелігенції у роки Першої світової війни 220

Скрипник А.Ю. (м. Кам'янець-Подільський).

Дислокація Російських військ на Поділлі наприкінці XVIII —
на початку XIX ст. 229

Усенко П.Г. (м. Київ).

Дарданелли–Босфор–Одеська затока: шлях чорноморської ескалації Великої
війни (1914 р.) 236

Розділ V. ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ІСТОРІЇ

Опря І.А. (м. Кам'янець-Подільський).

Криза Російської православної церкви як передумова поширення
пізньопротестантських віровчень у Правобережній Україні у 60-ті рр.
XIX — на початку XX ст. 251

Степаненко Г.В. (м. Київ).

Шкільна діяльність православного духовництва Правобережної України
та процес підготовки Парафіяльної й Освітньої реформ 1864 р. 265

Розділ VI. МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Кириченко О.Ю. (м. Київ).

«Цензурна реформа 1865 р.» в українській та російській історіографії 280

Крижановська О.О. (м. Київ).

Кріпацька інтелігенція в Україні (XVIII — перша половина XIX ст.):
історіографічні аспекти 288

Пазюра Н.В. (м. Київ).

Монографія Андрія Стороженка «Стефан Баторий и днепровские козаки:
изследования, документы и заметки» у контексті наукової спадщини вченого 308

Шевченко В.В. (м. Київ).

Стан та перспективи вивчення банкірського підприємництва на Півдні України
в XIX — на початку XX ст. 317

Шевченко В.М. (м. Чернігів).

Методологічні основи вивчення історії земельного ринку в Україні
другої половини XIX — початку XX ст. 329

Янишин Б.М. (м. Київ), **Тельвак В.П.** (м. Дрогобич).

Щоденне життя галицького містечка другої половини XIX ст.
на сторінках місцевої періодики (за матеріалами «Gazety Naddniestrzańskiej»).....336

Розділ VII. БІОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Довжук І.В. (м. Луганськ).

Гірничий інженер Іліодор Фелькнер349

Коляда І.А. (м. Київ).

«Благородный осведомитель»: штрихи до портрета київського цензора
Сергія Никипоровича Щоголева354

Розділ VIII. РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Коник О. (м. Херсон).

Глушковецький А.Л. Демократія в провінції: вибори та діяльність депутатів
Подільської губернії у Державних Думах Російської імперії: монографія /
Анатолій Глушковецький. — Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А.,
2010. — 400 с. Бібліограф.: с. 179–220364

До уваги авторів372

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
XIX — початку XX ст.

Випуск XX

Збірник наукових праць

Літературний редактор: *С.Г. Архипенко*
Набір підготувала: *О.В. Фастовець, І.В. Мазуревич*
Оригінал-макет підготувала: *Л.А. Зубець*

Підписано до друку 24.12.2012 р. Формат 70х100/16.
Ум. друк. арк. 30,71. Обл. вид. арк. 22,9.
Тираж 300. Зам. 25. 2012.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1. Грушевського, 4